

10 oktober 1916

Onze correspondent meldt uit Brussel:

De bladen bevatten de volgende bekendmaking: Als vergeldingsmaatregel voor het optreden van Engeland en zijn bondgenoten tegen Duitse particuliere eigendommen, voornamelijk tegen de Londense filialen der grote Duitse banken, is bevolen dat de dwangbeheerders der zeven onder dwangbevelen staande Franse banken in België de klanten van Engelse en Franse nationaliteit, welke op deze banken effectendepots bezitten, moeten oproepen om mogelijke debetsaldi tot 30 september 1916 door betaling of door opdracht tot verkoop te dekken. In geval zij hieraan geen gehoor geven, zal overgegaan worden tot gedwongen inning der vordering. Dit is dezelfde maatregel, die in de zomer van dit jaar door Engeland tegen de Duitse schuldenaars der Duitse filialen van banken in Engeland genomen werd.

Tot zover de bekendmaking, die betrekking heeft op de navolgende banken: Crédit Lyonnais, Banque de Paris et des Pays-Bas, Comptoir National d'Escompte de Paris, Soc. Française de Banque et de Dépôts te Brussel, idem te Antwerpen, Société Belge de Crédit Industriel et Commercial et de Dépôts, Société de Dépôts et de Crédit, alle te Brussel.

Betreffende de trapsgewijze opheffing van het moratorium voor de Oost-Vlaamse gemeenten Tielrode, Temse, Sint-Niklaas (Waas) en Nieuwerkerken (Waas), welke bij het generaal-gouvernement zijn gevoegd, is een verordening uitgevaardigd, die op 1 oktober van kracht is geworden. Het voornaamste artikel bepaalt dat het moratorium zal verstrijken 27 maanden en 7 dagen na de vervalddag van de wissels, echter niet later dan op 8 april 1917.

11 oktober 1916

Het Belgisch Staatsblad bevat een besluit van koning Albert der Belgen, waarbij een publieke instelling opgericht wordt onder de benaming "Koning Albertfonds", ten einde te voorzien, naarmate de omstandigheden het toelaten, in de allereerste noodwendigheden der huisvesting in de door de oorlog verwoeste gewesten van België.

De Belgische staat stelt een eerste som van tien miljoen frank ter beschikking van het fonds.

12 oktober 1916

Aspecten (Karel Van de Woestijne).

Brussel, 28 september.

Het ware een ongemene, of hebt ge het liever: werkelijk al te gemene vrijpostigheid, iemand in deze tijd een bezoek aan Brussel aan te raden als aangenaam of zelfs maar hygiënisch. Waarin de onbetamelijkheid zou bestaan, verzwijg ik u maar liefst: het mag hier bij de vermelding blijven, dat de vereenvoudiging van ons leven niet geschikt is om voorlopig van Brussel een villegiaturstad te maken; en dat het er, in de laatste weken vooral, nog iets anders regent dan onschuldig water.

Nochtans biedt die vereenvoudiging telkens nieuwe verrassingen aan. De eerste, en dus oudste, van die verrassingen, die trouwens eeuwig jong blijft door de zorg die men draagt er telkens met aandrang aan te herinneren, is, dat die steeds grotere eenvoud duurder kost. Het is om het begrip weelde in ons levend te houden. Bij de minste aankoop doet men ons gevoelen, dat wij geld hebben,

gewaarwording, die op zichzelf niet onaangenaam zou zijn, was het niet, dat men ons dat geld op hetzelfde ogenblik in grote hoeveelheid afhandig maakt. Het is echter over deze verrassing niet, die trouwens sedert lang geen verscheidenheid meer brengt in ons leven, dat ik heden uitweiden wou: goddank, iedere dag haast levert surprises op, die meestal kosteloos zijn, en des te verkwikkelijker.

Nog zo heel lang niet geleden, vertelde ik u van de ossenwagens, die ons, Brusselaars, herinnerden aan een verleden, even lieflijk als Zuid-Afrikaans. Vandaag kan ik het hebben over iets, dat, in de tijd als in de ruimte als vervoermiddel, nog primitiever is, gesteld zelfs dat het ooit heeft bestaan: namelijk over fietsen zonder banden.

Hoe het komt weet ik niet, of mag ik althans niet weten, maar in de zesentwintig laatste maanden werd gummi, rubber, rubber, of hoe gij het noemen wilt, te Brussel zeldzamer en zeldzamer. Het is als met het leer: men ziet er nog wel, en zelfs in grote hoeveelheden; de schoenmakers echter verzekeren dat er geen meer is, en die zullen het wel beter weten. Zo is het alleen nog aan miljonairs mogelijk, hun schoenen te doen verzolen met fragmenten van gelooide dierenhuid: wie geen miljonair is, doet het tegenwoordig met balatta; die balatta is rood: het geeft weer enige diversie. En wie voor balatta nog te arm is, verzoelt zijn schoeisel zelf naar de methode door de betreurde Charles-Louis Philippe aangewezen in "Croquignole": op plaatsen waar men een stuk straat of boulevard aan het asfalteren is, - en die zijn er steeds in overvloed te vinden, - gaat hij met zijne stukke zolen in de nog natte, warme aardpekbrij staan, die bij die operatie wordt gebruikt; hij blijft staan tot hij de taaie vloeistof enige stevigheid voelt krijgen, waarop hij dan met een goed snijdend zakmes rondom zijn schoen een inkerving maakt, die zijn voet verlost en tevens een goedkope zool bezorgt. Het

middel is praktisch, de zool doet ten minste even lang dienst als die in balatta, en zij is minder hard, en dus onaangenaam, daar de warmte van de voet het bitumen lenig houdt.

Maar ik zou het immers hebben over fietsen zonder banden: mijn parenthesis heeft mij daar echter niet heel ver afgebracht. Want het ging met gummi in het algemeen, en met gummibanden in het bijzonder, geheel als met schoenleder: men zegde, dat er geen meer te vinden waren, maar men zag er nog overal (al bestaat er veel kans, naar mij gedane mededelingen, dat de kwantiteit ervan toch aanmerkelijk geslonken is). Is het om die anomalie, die eigenlijk een slag in het gezicht is van de elementairste menselijke logica, dat de Duitse overheid besloot, alle fietsbanden, op enkele na, - waarschijnlijk voor de rariteit, - te doen verdwijnen? Hoe het ook zij: er werd gedecreteerd, dat tegen de twintigste dezer alle buiten- en binnenbanden, darmen en luchtkamers op een aangegeven uur, in een aangegeven lokaal moesten binnengebracht, op straffe, natuurlijk, van de gebruikelijke boete, en - het dient er aan toegevoegd - tegen een briefje, waarop de som vermeld stond, die men er voor krijgen zou.

En nu leverde Brussel weer maar eens, een paar dagen lang, tot onze levendige nieuwsgierigheid het nieuwe schouwspel op van duizenden mensen, die als beroepsrijders of kandidaat-drenkelingen met gummibanden om hun lijf liepen; hetgeen, bij het naderend winterseizoen, aan een vreemdeling uit onbeschaafde landen de illusie kon geven van een nieuwe mode, geïnspireerd op het afzetten met bont, uit een tijd, dat er nog bont was, en geld om er te kopen.

Maar dit was - en ik liet het u tot tweemaal toe raden -, dit was nog lang niet alles: wel was op de banden beslag gelegd, maar geen

verbod op het fietsen, voor enkele dagen nog althans. En zo kwam men op het idee, het maar zonder banden te doen. Dit ging natuurlijk niet overal, zonder gevaar voor de fiets en zelfs voor de rijder.

Maar daareven juist vertelde ik u, welke aandoenlijke zorg te Brussel besteed wordt aan het asfalteren der boulevards, en zelfs van enkele straten. Het brengt mee, dat het een wellust is, er overheen te wandelen. Het moest blijken, dat ook bandloos, en zelfs bandeloos fietsen er een sport kon worden, waarvan de geneugten waarlijk al te lang verborgen zijn gebleven.

Men stelde zich nooit ofte nimmer, en zelfs niet in de primitiefste fietstijden, zo'n rijtuig voor dan behoorlijk omkleed met rubber: de oorlog moest komen om te bewijzen, dat het begrip fiets heel goed van het begrip gummiband afscheidbaar is. Het is een kleine reden om de oorlog enigszins te rechtvaardigen ...

De zonnebloemen bloeien uit; de zonnebloemen zijn uitgebloeid ...

Dit wil, ik verhaast mij het u te zeggen, geen elegie worden in de aard van Millevoye: niets dan een eenvoudige constatering, gisteren gedaan op een bepaalde plaats van de stad, en waar ik zelfs geen veralgemenende beschouwingen aan vast zal knopen. Als ik eraan toevoeg: de Oelzentrale zal tevreden zijn, dan zult ge er uit afleiden, dat het mij allesbehalve om stemmingspoëzie, met een weemoedig najaarstintje erover, te doen is. Ik zeg alleen maar: de zonnebloemen naderen hun einde als dusdanig, ik bedoel als bloem. En breng dit in verband met een Brussels straataspect, zonder mij zelfs in de Oelzentrale-vreugde te mengen, - integendeel ...

Ge moet weten: al is België geen groot cultuurland, toch heeft het meestal enige geleerden, en zelfs kunstenaars bezeten. Om de zeldzaamheid nu pleegt men dezen, na keuring, samen te brengen, als zij een zekeren leeftijd hebben bereikt, in wat men noemt een academie, waar alleen vooralsnog literatoren uitgesloten zijn, waarschijnlijk omdat ze in ons land noch als geleerden, noch als kunstenaars worden beschouwd. De vergaderplaats nu van deze heren is een fraai gebouw, enigszins in de stijl der Italiaanse Renaissance, en dat men noemt: Palais des Académies. Aan dat Paleis nu heeft de Duitse bezetting een andere bestemming gegeven, waar gij de fijne ironie ongetwijfeld van smaken zult: zij heeft er een hospitaal van oudgedienden van gemaakt. Daar verpleegt men sedert maanden Duitse, en zelfs Belgische, Franse en Engelse soldaten, die voor de dienst niet meer geschikt zijn. Hun academisch uniform bestaat in een soort lichtblauw katoenen kiel zonder palmen, in hun middel door een riempje samengehouden, en in een kepi, die hun etnografische herkomst vaststelt. Aldus ziet men ze, onder hoede van een tucht, die ik niet aarzel wetenschappelijk te noemen, door de lanen en onder de zeer schone bomen hinken van de fraaie tuin, die het paleis omringt, evengoed als doodeenvoudige peripatetici in hun tijd zouden hebben gedaan.

Als elke tuin levert deze der Academie menige open plaats op, waar niets dan een welig gras placht te tieren. De Duitse bezetting, die als de natuur afschuw voor de ijle koestert, heeft die leegte aangevuld met wat haar daartoe het nuttigste voorkwam, en misschien zelfs het schoonst: sedert ettelijke maanden zien wij er, rond het standbeeld van Quetelet, vader van de statistiek, dat de voorgevel van het Paleis beschermt, en dat van de discobool, dat er de achtergevel van inleidt, om van andere beeldhouwkundige versierselen te zwijgen, zien wij er, zeg ik, dag aan dag en maand

aan maand perken van zonnebloemen groeien en gedijen, die weldra de afmeting van kleine bosjes aannamen. Het leverde in korte tijd een prachtige aanblik op: al die brede bloemen en hun zonnegoud, op de hoge, verstoofd groene stengels en bladeren, waar Quetelet, die ze scheen te denombrezen, nog nauwelijks boven uitreikte. Voor de Brusselse wandelaars was het een geneugte: men heeft zo weinig tegenwoordig, waar men zijn ogen nog aan verkwikken kan! De Duitsers was het echter om nog heel iets anders te doen, dan om louter schoonheid, en dat kan men best zien, nu de zonnebloemen aan het verwelken zijn, nu de zonnebloemen haast alle zijn uitgebloeid. Terwijl voornoemde wandelaars ze niet dan met een zucht nog beschouwen, waar ze daar staan als een beeld der wereldse vergankelijkheid, wrijven zij, de Duitsers, zich voldaan in de handen. Want die zonnebloemen werden er niet gezaaid voor de weelde van onze ogen. Zelfs de hypothese, die ik zekere dag door een oud heertje hoorde opperen, als zou het zaad ervan moeten dienen tot de aankweek van papegaaien, die, zoals men weet, op zonnebloemenzaad verzot zijn, moet afgewezen worden. Uit dat zaad, immers, wordt een zeer geprezen olie geplet, en dat was het Duitse oogmerk, toen tot de aanbouw van deze duizendtallige zonnebloemen werd besloten, - een besluit dat, zoals ge ziet, de esthetica met het wetenschappelijke nut wist te verenigen, zoals in de tuinen van een academie past.

Vandaar, nu de zonnebloemen weldra niets anders zullen zijn dan een schone herinnering, de vreugde der Duitsers in het algemeen, en van de Oelzentrale in het bijzonder.

Een vreugde waar ik echter een emmer koud water meen over te moeten plengen.

Want staat daar niet geschreven, dat al wat in België aan nuttigs wordt verbouwd, ten behoeve van het land moet blijven behouden? En wat hebben wij hier in België voor het ogenblik meer nodig, dan vetstoffen? Wat kunnen wij, die sedert maanden zijn gespeend van mayonaise, wie alle sla bij gebrek aan dito olie smaakt als een straf, wat kunnen wij beters gebruiken dan de vetstof, die door zonnebloempitten wordt afgescheiden? Hoe die stof smaakt, kan ik bezwaarlijk zeggen. Maar vermits papegaaien, die zo dicht bij de mens staan, ze zo bijzonder lusten, lijkt het mij een dringende noodzakelijkheid er voor te pleiten, dat de vrucht van die academische zonnebloemen voor ons, Belgen, bewaard zou blijven. Heb ik enige kans, verhoord te worden? Helaas, ik betwijfel het. Maar ik meen dat ik mijn plicht zou te kort zijn gekomen, door te verzuimen aan bovengemeld besluit te herinneren.

17 oktober 1916

De Belgische suikercampagne.

Volgens berichten uit Luxemburg wordt bij de thans in gang zijnde suikercampagne in België gemiddeld 55 F per ton betaald voor 14 % suikerbieten. Men schat de opbrengst van een ha suikerbieten in het lopende jaar op 22.000 kg, terwijl het suikergehalte op 15 à 16 % wordt geraamd.

De Belgische boerenbond in 1915 (Karel Van de Woestijne).

Een paar dagen geleden ontving ik van de heer kanunnik Luytgaerens, algemeen secretaris, het jaarverslag over het dienstjaar 1915 van de "Belgische Boerenbond", dat nu pas verschenen is. Herhaaldelijk is in de laatste maanden op deze plaats de Boerenbond ter sprake gekomen. Uw correspondent te Luik o.m. had het erover in een van zijn landbouwkundige brieven, en wees

op de politieke rol, die de Bond wel eens speelde, en die afbreuk kon doen aan zijn morele en sociale werking. Ik zal daar op mijn beurt niet in treden en kan mij daarvan te beter onthouden, daar juist uit het verslag hierover blijkt, hoe de Boerenbond onder de oorlog naar partijdigheid streeft, om alleen de belangen van de landbouwersstand in zijn geheel te behartigen. Goddank, het blijft onze eer, dat, van alle oorlogvoerende landen, het onze alleen de godsvrede heeft weten te handhaven op het gebied der politiek. De Boerenbond geeft er blijk van, de noodzakelijkheid daarvan begrepen te hebben: met verbrede inzichten, hebben de leiders ingezien, dat hun machtige organisatie in de tegenwoordige, treurige omstandigheden geroepen was, en als aangewezen, om de crisis te helpen doorworstelen, en dit niet voor haar leden alleen; dat zij aan een meer algemeen werk hun hulp hadden te verlenen; dat zij haar talrijke landelijke instellingen aan te zetten had, zoveel mogelijk te arbeiden voor het welzijn van heel de buitenbevolking.

Aan het spoedig inrichten en bekendmaken van plaatselijke hulp- en voedingscomités op het platteland (en men bedenke hoe dringend nodig die er waren!) werd van in het begin van de oorlog door de Boerenbond werk gemaakt: hij had tot in de kleinste dorpen zijn mannen zitten; deze liet hij op de hoogte brengen door zijn inspecteurs die reeds in de laatste maanden van 1914 naar alle richtingen uit werden gestuurd, niet enkel om de plaatselijke verenigingen te bezoeken - hun gewone bezigheid - maar om raad en hulp te gaan bieden aan de gehele bevolking. Onophoudelijk reisden zij de dorpen en gehuchten af en kwamen geregeld verslag uitbrengen en nieuwe onderrichtingen ontvangen te Leuven, zetel van de Bond.

Dit bleek weldra nog onvoldoende te zijn: de verkeersmiddelen, ten zeerste verminderd en zelfs geheel geschorst, beletten de volle

ontplooiing van hun werkzaamheid. Toen besloot men tot het houden van zitdagen. Deze werden belegd in alle enigszins belangrijke centra; geregeld hield er een inspecteur gehoor, bood er aan leden en verenigingen uit de omtrek gelegenheid tot het afhandelen van hun zaken met Leuven, stond er alle landbouwers zonder onderscheid te woord tot het verstrekken van nuttige inlichtingen. Zulke zitdagen hebben nog steeds plaats, zij het dan ook in mindere mate: de verbeterde toestanden zijn daar schuld van.

De belangen van de boer eisten een gans bijzondere bezorgdheid: met de overtuiging dat de samenwerking van alle beschikbare krachten nauwelijks voldoende zijn om afdoend hulp te verstrekken, ijverde de Boerenbond, in samenwerking met invloedrijke mannen, voor het oprichten van een landbouwafdeling in de schoot van het Nationaal Hulp- en Voedingscomité. Deze afdeling kwam tot stand; iedere provincie kreeg een onderafdeling; op de landelijke gemeenten werden de landbouwbelangen toevertrouwd aan het plaatselijk hulp- en voedingscomité of, waar dit ging en wat beter is, aan een op zichzelf staande afdeling. Hierbij liet de Boerenbond zich niet ongenegen, ten minste in de provincies waar hij zijn meeste verenigingen telt. Zijn programma was: de belangen van de landbouw behartigen, en daarvoor op de voorgrond treden of zich achteraan houden, naargelang die belangen er het best mee gediend zijn. In dit opzicht ziet men zijn werking in zijn aan- en verkoopvennootschap. Deze afdeling, die in normale omstandigheden voor zijn leden aanzienlijke hoeveelheden veevoeder en meststoffen aankoopt, was er geheel op ingericht om er in den beginne voor te zorgen dat de boeren geholpen werden, daar waar dit het meeste drong. Samen met de Nationale landbouwafdeling stelde zij alles in het werk, vooral om hun het zo onontbeerlijke krachtvoeder voor hun vee te bezorgen;

het gelukte haar dan ook tamelijk flinke partijen aan te kopen die zij, altijd in overeenkomst met de Nationale Landbouwfederatie, onder alle landbouwers zonder onderscheid verdeelde. Toen werd de samenwerkende maatschappij "L'Assistance Agricole" gesticht, met het doel zulke aankopen te doen; het gevolg was, dat de aan- en verkoopvennootschap er zich verder toe bepaalde, ze uit al haar krachten te ondersteunen. Zij staakte haar eigen werking en stelde haar magazijnen ter beschikking van de provinciale landbouwfederaties. Dit leidde weliswaar, naar blijkt uit het verslag, de vennootschap bij het einde van het jaar tot een aanmerkelijk verliescijfer, - dat echter niet dan tot haar eer strekt ...

Onophoudend, zegt hetzelfde verslag, kwamen vragen in aangaande de landbouw en de plattelandsbevolking: opeisen van de oogst, regelen van de aardappelenverkoop, bezorgen van zaai- en plantgoed, bestrijden der vervalsing van veevoeder en meststoffen, die met verbazende stoutmoedigheid werd gepleegd: over dit alles werden inlichtingen gevraagd, die natuurlijk bereidwillig en zaakrijk gegeven werden. Niet minder trok de Bond zich het lot aan van de werkloze landarbeider. Toen hij vernam, dat heel wat grond braak moest blijven liggen bij gebrek aan volk, gespan en tuig, wendde hij zich tot de onlangs, ook deels door zijn toedoen gestichte, Belgische Heidemaatschappij, die voor de bewerking van de grond zorgde. Aan de velen, die huis en have weer op te bouwen hadden, werd in een brochure praktische raad verschaft. De leemte, veroorzaakt door het schorsen van zijn weekblad, trachtte hij aan te vullen door circulaire en vlugschriften. Ten bate van de besturen van zijn Boerengilden gaf hij een bundel "Toespraken" van haast 700 bladzijden uit ...

Wat mij in het verslag vooral belangwekkend voorkomt, zijn de mededelingen omtrent de werking der Middenkredietkas of

Centrale Boerenleenbank. Het rapport hiervan over 1914 toonde vooral aan dat zij bij het uitbreken van de oorlog geen crisis doorstond en haar leden geen ogenblik het vertrouwen verloren in haar. In 1915 heeft zij druk gewerkt. Niet minder dan vierenveertig plaatselijke spaar- en leenbanken kwamen tot stand. Haar waarborgkapitaal is gestegen tot negen miljoen frank. Op 31 december bezat zij in bewaring tweeëntwintig miljoen frank spaargeld, zijnde ruim zes miljoen meer dan het vorige jaar. Hierbij denkt men natuurlijk onmiddellijk aan de buitengewone winsten die de boeren hebben gedaan. De vraag rijst: is deze toename van het overgespaarde geld een maatstaf voor de oorlogswinst der Belgische landbouwers over het eerste oorlogsjaar? - winst die dan wel wat heel hoog zou zijn, houdt men de levensomstandigheden in het oog! Volgens het verslag van de Boerenbond is dit echter niet het geval: die vermeerdering, meent zij, is voor een groot deel bedrijfskapitaal dat de landbouwers moesten te gelde maken. Aan scheikundige vetten werd haast geen geld uitgegeven, maar de gronden verarmden; krachtvoeder werd niet gekocht maar de dieren namen in getal en in hoedanigheid af ... In hoeverre dit gezichtspunt het juiste is, moet ik bij gebrek aan andere gegevens in het midden laten ...

In het bijzonder dient hier een woord gezegd over een nieuw soort lening, ontstaan onder en ten gevolge van de oorlog. Aan buitenlieden die zich in nood bevonden, vooral aan dezen die ten gevolge der gebeurtenissen bijzondere schade hadden geleden, werd, met persoonlijke borgstelling, geld geleend tot een bedrag van zeshonderd frank, tegen twee procent in het jaar, op voorwaarde dat de ontleende som zou dienen tot het aankopen van landbouwbenodigdheden of bedrijfsbehoeften. De som dient binnen de vijf jaar terugbetaald, bij jaarlijkse afkortingen. Gaan echter de aangekochte voorwerpen ten gevolge van oorlogsfeiten

verloren, dan wordt de schuld kwijtgescholden. Deze bijzonder gunstige condities konden toegestaan worden dank zij een overeenkomst weer met de Nationale Landbouwfederatie, die één derde der lening voorschiet en een deel der verantwoordelijkheid draagt. In hoeverre die lening op haar tijd kwam moge blijken uit het resultaat: In april 1915 ingesteld, was het getal der ontleningen bij de Middenkredietbank op het einde van het jaar 2.561, over een bedrag van 1.262.045 F.

Over nog andere instellingen van de Boerenbond kon hier uitgebreid worden. Aldus beijverde zich de Boerinnenbond met het verspreiden van nuttige wenken over volksvoeding, een brandend vraagstuk, en wel het meest misschien op het platteland. Verder geeft het verslag over het zuivelconsulentschap de oorzaken weer van de tijdelijke achteruitgang der samenwerkende zuivelfabrieken, en wordt over de ongevallenverzekeringen uitgelegd waarom in 1915 slechts 3200 ongevallen werden aangegeven tegen 5900 in 1913.

Aldus levert het verslag van de Belgische Boerenbond het bewijs op van een onvermoeide werkkraft. Dat zij haar uitoefening vindt op een breed vaderlands terrein, stemt dankbaar en vol hoop.

18 oktober 1916

Uit België.

In Les Nouvelles van dinsdag leest men onder het opschrift "De Voedingskwestie":

Er is gebrek aan brood in het land van Seraing. Wat de aardappelen betreft heeft men meer dan een maand geleden $\frac{3}{4}$ kg per persoon uitgedeeld. Sedert toen niets meer. De werklieden dalen 's morgens

in de mijn, met een bos wortelen en een portie gekookte rijst voor de gehele dag.

Het volksvoedsel op dit ogenblik is de cerealine, gemaakt van maïsschillen ofwel gemalen maïs of rijst.

Verder meldt het blad onder het opschrift "Er is geen olie meer":

Alleen voor de reizen op grote afstand maakt men gebruik van de Duitse treinen. Verder is de chemin de fer vicinal het hoofdvervoermiddel. Maar, behalve dat de Duitsers veel rails en rollend materiaal hebben weggehaald, meldt men ons, dat de trams geen olie meer hebben en binnen enige weken zullen moeten ophouden te lopen. De fabrieken, die nog werken, staan voor dezelfde grote moeilijkheid. Bij gebrek aan olie zal de gehele nijverheid, die nog in België bestaat, binnen enige maanden stilliggen. Dit is een van onze somberste vooruitzichten der toekomst.

19 oktober 1916

Uit Luikerland.

Luik, 15 oktober.

Eten wordt langzaam meer een algemene verzuchting. Niet dat hier mensen van honger sterven of zelfs maar honger zouden lijden. Doch er zijn er te veel, bij duizenden, die geen geldmiddelen hebben om het tekort aan eten te kopen in een overgroot getal nog ruim voorziene magazijnen met grote voorraden. Deze eten te weinig, zonder de honger tot prooi te zijn. Een aantal anderen, te rekenen bij de in vredestijd begoede burgerij, ondervinden dat hun inkomen, voorheen ruim toereikend om zich alles aan te schaffen,

thans nauwelijks de helft nog waard is. Steun bekomen zij nergens. Voldoende voorraad ontbreekt. Beperking heerst bij elke maaltijd over keuken en tafel. Afwisseling is uitgesloten. Het is prangende armoede, zonder honger. Boven hen staat de heel hoge burgerij, de aristocratie, die voorraad geld heeft, meer dan nodig om te leven, doch met angst ziet, dat elke dag, die komt, er een is, waarop zij telkens minder dan de voorgaande aan tafelloorraad kunnen komen. Wat zij dan nog kunnen kopen, rundvlees bv., blijft bestendig zo mager en onsappig, dat het beste stuk soms wel de nasmaak van droge lever heeft. Boter bekomt niemand, die ze niet tegen zeven frank en meer per kilo kan betalen, de weinige gelukkige stervelingen uitgezonderd, die verwanten of dikke vrienden in de boerderij hebben waar toch nog beter loskomt. Spek, tegen twaalf frank per kilo, is niet meer te koop, dan voor de rijken of voor bemiddelde lui, die geen groot huishouden hebben.

Er was gezegd, voor een paar maanden, toen de boter nog niet was aangeslagen: "Zo spoedig als de botervoorziening aan regeling zal onderworpen worden, gaat alles vlot." Wie zo sprak, waren juist weer die te vaak rustversturende penvoerders uit de grote steden, die al de boeren van de wereld van dieverij betichten, wanneer zijn, de grootstedelingen, een aardappel of een pond boter te kort hebben. Wie op de hoogte is van de boerenstiel, weet wel, dat er altijd boter te kort zal zijn, zolang de oorlog duurt, al zijn er ook weer ganse wijken in de steden, waar boter lang tot het verleden behoort. Het is een vastgesteld feit, dat onze melkveestapel ten minste met een derde is verminderd. De boeren hebben de thans in de winter duur kostende melkkoeien vervangen door jonge paarden, voor wie zij wintervoer hebben; door jong slachtvee, dat voor een groot deel wordt afgezet voor de winter. Daardoor komt er geen boter meer binnen. Ze zal dus, zolang de oorlog duurt, schaars blijven. Door de beperking van het meelrantsoen op de

boerderij, is het vetten van varkens een zeer harde slag toegebracht, en slaat dit vlees langzaam op. De boeren willen varkens mesten, daar er veel geld van komt, doch de voedselvoorraad ontbreekt daartoe. Ze hebben nauwelijks de middelen om eigen volk van tafelvlees te voorzien. Zo valt men op het vee, waarvan thans nog al de weilanden vol zijn. Het kost aan opbrengst in de weide niet meer dan voor de oorlog, wat niet belet dat men toch gemiddeld vijf frank betaalt voor één kilo van het beste rundvlees. "Van het beste", bij wijze van spreken. In alles wat tot in merg en been te wensen overlaat, is toch nog een beste deel. Armkrachtig vee! Want al staan de weilanden zo groen als vroeger, er komt geen snuifje kunstmest meer op, sedert nu reeds het derde jaar. Daarbij was de zomer dit jaar bijzonder ongunstig, buitengewoon nat en kil. Men merkt het wel hier. Vorige week kwam zowaar van de hoogvlakte van Ans, langs de rue Sainte Marguerite, een kudde vee de stad binnengestormd, op weg naar het slachthuis langs de Maas. Vroeger waren dergelijke beesten, uit onze Haspengouwse en Hagelandse weilanden komend, behangen met vleeskwabben, waarvan het haar glimde als van vettigheid. "Je kunt ze uit hun vel schudden, riepen dan onze Limburgse boeren, zo goed in het vlees als hun vee.

Aanschouwt mij, hier en daar,
Die bende Kasselkoeien;
Die, louter bruin van haar,
Als zoveel blommen bloeien,
In 't gers en in de zon, die, zinkend, henenvliet;
Die, rood, het rode veld vol rode vonken giet.
't Is prachtig overal,
't Is prachtig, hoe de huiden
Dier koeien liefgetal
Van vrouwe en verwe luiden;

't Is prachtig, hoe ze staan, gebeiteld en gesneên,
Lijk beelden over heel die wijde weide heen.

Die prachtige verzen over prachtige beesten zijn van Guido Gezelle.

Wat een erbarmelijk schouwspel is zo'n kudde thans! Verleden jaar werd ik er meermaals door getroffen, des te meer, daar ik weet wat boeren zijn en ook wat prachtig vee is. Er gaan thans beesten naar het slachthuis, "wiens ribben men kan tellen". Als onze boeren die uitdrukking bezigen, mag men gerust zijn, dat ze de waarheid spreken. Beesten, van wie men zou zeggen: "ze moeten nog drie maanden naar het grasland", gaan heden naar het mes. De stapel weilandvee is niet erg verminderd, ten minste niet bij een oppervlakkige schouwing, wanneer men hier de graslanden met grazend vee ziet. Ik meen, dat het getal vee, dat de plaats heeft geruimd voor toegenomen paardenkweek, geen invloed kan uitoefenen om de vleesvoorraad te minderen. Nu zou men mogen hopen, dat het rundvlees zal gaan minderen. De winter staat voor de deur. Gehele kudden vee komen naar de slachterijen. De prijs van vijf frank, levend gewicht, een maand geleden, is gedaald, zegde me gisteren een grote boer, tot 2,50 F per kilo. Toch is er geen afslag bij de slachters. Ik weet wel, dat deze zo helder als pompwater aan de wereld kunnen bewijzen, niet te kunnen afslaan en veel meer nog zullen bewijzen, doch daarmee komt het vlees niet over de lippen van de mensen. De voorraad vermeerdert niet. Alles gaat weg. Waarheen? Op deze vraag kunnen we niet antwoorden. De slachters hebben echter een groot geluk en een voordeel. Ze zijn geen boeren. Men scheldt hen niet uit voor dieven en stropers. Het zijn handelaars, die steeds eerlijk hun brood verdienen. Summa summorum, de meerderheid van onze bevolking eet geen vlees. De minderheid eet veel minder vlees. De mensheid hier heeft gebrek aan vetstof, de eigenlijke brandstof van het menselijk werktoestel.

Wie ook vermagerde, zoals een van mijn beste vrienden, moet alle hoop op gewichtsvermeerdering opgeven. Hij vaart tegenwoordig uitstekend, doch verloor verleden maand maart, in de woeling van de influenza, in zowat drie weken tijd, dertien kilo van zijn gewicht, dat negentig kilo woog. Daar het vlees toen zeven frank ging, lacht hij nog immer, met de opmerking: "Ik heb voor een waarde van nagenoeg honderd frank vlees verloren." Hoe hij zich thans ook mag inspannen, om zijn al te ruime en flodderende kledij toch maar wat meer te doen aansluiten, het helpt niet. Boter krijgt hij niet half genoeg. Het beste spek is nog veel te mager. Aardappelen zijn in Luik niet te bekomen. Win dan in dergelijke toestand maar dertien kilo vlees, als het slachtvee uit het gras komt met het vel over de ribben!

Nochtans ken ik mensen, die goedkoop goed eten, ja, spek en boter eten, ja, elke dag, die God verleent. 's Morgens zo zeggen ze me toch, gebruiken ze hun collectivistisch brood, zoveel als nodig om de maag te verzadigen, doch ze nemen de voorzorg er een schelletje spek en een ei, en boter bij te doen. Ze hebben dagelijks een halve liter melk te kopen, waarvan een gering deel voor de koffie, echte koffie van echte koffiebonen, in 1915 tegen 2,40 F gekocht. Hebben ze aldus zich ontnuchterd, dan, zo toch zeggen ze weer, zijn ze geharnast tot 's middags, wanneer ze naar de naar de "Economique" gaan middagmalen, tegen 60 centiemen. Koningstafel wordt daar niet opgediend, doch overvloed wel, met een snuifje vlees. Wie nog een snede brood meebrengt, gaat naar huis, de buik vol. Zo bereiken die brave jongens, die kopwerk verrichten, de avond, de tijd, voor hun klassieke "pap", maïspap of rijstpap. Ze hebben daartoe hun collectieve voorraad, hun overschot melk met water aangelengd, het 30^e deel van hun 600 gram suiker per maand. Ze zeggen dat ze niets te kort hebben, voldoende gevoed zijn en ... geen twee frank per dag uitgeven.

Inderdaad een praktisch middel om een mens te verzorgen. Helemaal niet duur. Doch hoeveel mensen hier hebben zelfs geen twee frank per dag voor een heel huishouden met kinderen? En ook de twee frank zullen wel spoedig te weinig blijken bij ons vredig etend vriendenpaar.

Eten! Ik verzeker u, het is een bespoking geworden. Een beste jongen, die zuinig leeft en hard werkt, liep voor weinige dagen in een goed volkshotel, zijn dagelijkse portie lekkere mosselen tegen 50 centiemmen mis. Alles inbegrepen kostten ze 70 centiemmen. Hij bestelde zonder nadenken een dozijn oesters. Eet met lust. Twee frank. Met fooi 2.25 F. Zijn honger ging hij nader stillen in de pasteibakkerij in de buurt, aan een vlaatje van 75 centiemmen. Totaal drie frank. Gisteren nu liep ik er zelf in. Blindelings. Tussen twee vrienden. Het was te laat, toen ik volkomen bewust werd. Een der fijnste hotels, alhier. Eetzaal goed bezet met fijne heren en dames. We bestelden paling, daarna karbonade. Van soep of andere sieraden natuurlijk geen sprake. We bekwamen lekkere paling, karbonade als droog brood, een pijltje Frans brood, heel fijn, drie aardappelen – van waar ze kwamen weet ik niet – en enkele draadjes snijbonen. Wijn? Jee! Docht het kostte me niets op de kaart te zien, dat heel wat soorten uitgeput zijn. We betaalden voor eten en zien, met fooi, 4,50 F per persoon. Nu, de les is het waard. Doch neem wel in acht, ik bid u, eten wordt met de dag meer een spook, dat niet zal loslaten, eerder telkens feller zal folteren.

Het Vlaamsche Nieuws bevat twee verordeningen van generaal von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België, de ene houdende verbod om banketbakkerijwaren te bakken, de andere betreffende “benutting van halvesuiker- en voederbieten, wortelen, rapen van elke soort en koolrapen”.

20 oktober 1916

Havre, 19 oktober. Vandaag is het kabinet samen gekomen om de tekst op te stellen van een wetsbesluit, waarbij maatregelen worden genomen tegen Belgische staatsburgers, die met de vijand gemene zaak hebben gemaakt. Het zal weldra aan de koning ter ondertekening worden voorgelegd.

24 oktober 1916

Havre, 23 oktober.

Bij koninklijk besluit is bepaald, dat opgeroepen voor de Belgische dienst, die zich in Europa bevinden buiten België, Frankrijk, Engeland en het vijandelijk grondgebied, zich voor 15 november moeten melden bij het Belgische gezantschap of het dichtstbijzijnde Belgische consulaat.

Gehuwde mannen, die voor 1895 geboren zijn, en ongehuwde mannen, voor 1 juli 1886 geboren, die zich sedert 20 juli 1916 in Nederland bevinden en daar zullen blijven, hoeven zich tot nader bericht alleen te laten inschrijven.

Opgeroepen, die zich op het Belgische gebied Baarle-Hertog bevinden, moeten zich voor 15 november 1916 voor inschrijving vervoegen aan het gemeentehuis aldaar. Nog niet ingeschreven opgeroepen, die in Baarle-Hertog aankomen, moeten zich binnen de veertien dagen laten inschrijven. Daar zal een voorlopig geneeskundige onderzoek plaats hebben.

Belgen die zich op het grondgebied van Baarle-Hertog bevinden, hebben dezelfde verplichtingen als Belgen die in Nederland vertoeven.

Er is een ander koninklijk besluit verschenen, waarbij de staat van beleg wordt afgekondigd voor het niet door de vijand bezette gebied van België en voor het gebied dat ontzet zal worden, naargelang dit ontzet plaats vind. Het behelst bepalingen op misdrijven en overtredingen tegen de uitwendige veiligheid van de staat. Voor de duur van de oorlog worden de straffen, bedreigd bij de wet van 4 augustus 1914, verzwaaard, en de doodstraf wordt hersteld om te worden toegepast op Belgen, die de wapens tegen België zullen hebben gevoerd dan wel op hen, die zich schuldig maken aan misdrijven, genoemd in de artikelen 115 en 121 van het wetboek van strafrecht. Laatstgenoemd artikel is aangevuld met een bepaling, waarbij met straf wordt gedreigd tegen hen, die hulp verlenen aan vijandelijke handlangers of soldaten, teneinde het te onttrekken aan het militaire gezag.

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

Onder de in de laatste dagen afgekondigde verordeningen komen er verschillende voor, welke het aangeven der voorraden van voorwerpen en grondstoffen tot doel hebben. Vooreerst geldt dit voor drijfriemen uit leer of andere stoffen vervaardigd, welke op 10 oktober in het gebied van het generaal-gouvernement voorhanden waren; zij moeten uiterlijk op 1 november eerstkomend bij de Kriegsleder A. G. te Brussel aangegeven worden. Verplicht tot aangifte zijn: alle nijverheidsinrichtingen, om het even of het werk stilligt, of in zijn geheel of slechts gedeeltelijk wordt voortgezet, alsook voor de voorraden, welke bij handelaars of in drijfriem- of kabelfabrieken opgestapeld liggen, verder ook voor de in gebruik zijnde, zowel als voor de niet meer gebruikte drijfriemen en voor afval. Voorraden van minder dan 50 kg blijven vrij. Het kantoor te Brussel van de Kriegsleder A. G. is gerechtigd de aan te geven voorraden aan te kopen tegen prijzen, die het hoofd van het

burgerlijk bestuur bij de gouverneur-generaal in België zal bepalen. Voor zover geen onderhandse verkoop tegen deze prijzen tot stand komt, kan het generaal-gouvernement de betreffende drijfriemen en kabels onteigenen; in dit geval ontvangt hij, die de voorwerpen inlevert, een ontvangsbewijs, waarop soort en hoeveelheid der afgeleverde waar vermeld is. De Reichsentschädigungskommission beslist overeenkomstig de bestaande grondregels over de schadeloosstelling. Gedurende de termijn van 16 oktober tot 1 november is het verboden over de aan te geven voorwerpen te beschikken of ze naar een andere plaats over te brengen. Op overtreding staan zeer hoge straffen.

Een andere verordening schrijft voor, dat voor 31 oktober aangifte gedaan moet worden van alle op 1 oktober voorhanden machines in privaat bezit, vallende onder de volgende rubrieken: losse en vaste locomobielen; alle niet op sporen lopende vrachtlocomotieven en vrachtmotorwagens, door riemen of elektriciteit gedreven, dus ook stoomrolblokken, trekmachines voor stoomploegen en dergelijke; houtbewerkingsmachines; toestellen voor het aanzuigen en verdringen van water, stof, slijk, enz.: alle voorraden niet ingebouwde buizen voor water-, gas- en luchtleidingen, uit gegoten of gesmeed ijzer of uit blik; alle kaapstanders en windassen voor kabel- of kettingwerk; alle met de hand bewogen of door stoom of elektriciteit gedreven, ingebouwde of beweegbare gewone kranen, portaal- en brugkranen, evenals alle met de hand bewogen of door stoom of elektriciteit gedreven beweegbare draaikranen; alle beweegbare door stoom of elektriciteit gedreven baggermachines met grijpemers; alle met de hand bewogen of door stoom of elektriciteit gedreven grondgraafmachines, drijf- en zuigbaggermachines. Aan deze verordening zijn een reeks uitvoeringsbepalingen, ondertekend

door de generaal van het ingenieurs- en pionierskorps bij de gouverneur-generaal in België, toegevoegd.

Verder is er aangifte voorgeschreven van borax, bij voorraad groter dan 50 kg, en van snelwerktuigstaal, waaronder te verstaan is staal in legering met wolfram, vanadium of irridium; deze laatste verordening, welke zeer uitgebreid is en tot in bijzonderheden gaat, bevat ook de prijzen, waartegen de Duitse overheid deze artikelen overneemt; zij kunnen ook onteigend worden op boven reeds omschreven wijze.

Bij verordening van 13 maart 1916 was het verboden bieten en stroop in branderijen te verwerken: een nieuw besluit komt dit nu aanvullen met de volgende bepaling: Het is verboden halfsuiker- en voederbieten, wortelen, rapen van elke soort en koolrapen in de nijverheid, zowel in grote als in kleine ondernemingen, te gebruiken. Onder het gebruiken in de nijverheid wordt ook het drogen en roosteren verstaan. Evenwel is het roosteren van voederbieten tot het verkrijgen van een koffiesurrogaat toegelaten.

In aanvulling op het verbod om banketbakkerswaren te maken, hier ter plaatse reeds vermeld, is het nu verboden deze na 15 november eerstkomend te koop te stellen of te verkopen; tot die datum mag wat reeds eerder gebakken was van de hand worden gedaan.

26 oktober 1916

Een correspondent in België meldt aan De Tijd:

Kardinaal Mercier heeft een nieuw herderlijk schrijven uitgevaardigd, hetwelk op zijn voorschrift zonder splitsingen en meer dan eens van de kansel moest worden voorgelezen. De Duitsers hebben aanstoot genomen aan zekere gedeelten, die erin

voorkomen over de Armeense gruwelen en andere zinsneden, welke zij voor tendentius en van politieke betekenis houden. Desondanks heeft de voorlezing in de kerken plaats gehad.

27 oktober 1916

Een brief van de bisschop van Namen.

Een bijzondere correspondent van het Petit Journal meldt aan zijn blad uit Havre:

In een brief van mgr. Heylen, bisschop van Namen, beklagt generaal von Bissing, Duits gouverneur van België, zich over de houding der priesters ten opzichte van de Duitse autoriteiten. Generaal von Bissing doet aan de bisschop het verzoek invloed op zijn geestelijken te oefenen, opdat zij zich onthouden, zowel bij de uitoefening van hun heilig ambt als elders, van alle politieke actie, en zij zich niet schuldig maken aan het overschrijden van de door generaal von Bissing gegeven voorschriften. Het zij hun vooral geraden, zo schrijft de Duitse generaal, de verspreiding tegen te gaan van niet toegestane geschriften, waaraan de priesters veel deel genomen hebben.

De bisschop van Namen heeft, te oordelen naar een artikel in de XXe Siècle gepubliceerd, de Duitse chef geantwoord.

Meermaals, zegt mgr. Heylen, heb ik mijn mening medegedeeld en ook nu zal ik uwe excellentie openhartig antwoorden. De handhaving van de rust in het land wordt niet bevorderd door schrik aanjaging en gewelddadige middelen. De rust zou beter bewaard blijven door een gedragslijn, die meer in harmonie was met de geaardheid van het Belgische volk; en de strenge maatregelen doen geen afbreuk aan de eerbied, die het volk

toedraagt aan de priesterstand, maar zij ondermijnen het gezag en de autoriteit van het Duitse leger. De Duitse overheid mag niet vergeten, dat zij ook plichten te vervullen heeft en dat wij, niet minder dan zij, het recht hebben ons te beroepen op de Haagse Conventie. Deze conventie is niet alleen gemaakt in het belang van de overweldiger, maar ook ten gunste van het bezette land. Zij eerbiedigt wat het schoonst is in de menselijke ziel: de vaderlandsliefde. En zij legt het leger, dat het land bezet houdt, de plicht op alles te vermijden, wat die vaderlandsliefde kan beledigen. Te dien opzichte hebben wij de smartelijkste ondervindingen opgedaan, en dat vervult ons met de grootste bitterheid tegen de Duitse bezetting. Men behandelt ons op een wijze, zoals wij nimmer zouden handelen tegenover het Duitse leger. Men verbiedt de priesters publicaties, die niet de lof van Duitsland zingen, en men veroorlooft de Duitse aalmoezeniers geschriften te verspreiden, welke beledigend zijn voor ons vaderland.

De bisschop van Namen eindigt met de hoop uit te drukken, dat de Duitse overheid afstand zal doen van de harde en onrechtvaardige houding, die zij heeft aangenomen.

29 oktober 1916

Het Vlaamsche Nieuws bevat een verordening van generaal von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België, betreffende huiden, vellen, leer en looistoffen; voorts een wijziging van de verordening van 29 januari betreffende het verzekeren van de bevoorrading der burgerlijke bevolking met aardappelen. Daarin is bepaald:

1. Aan ieder varken mag niet meer dan 1 kg aardappelen per dag gevoederd worden. Het hoofd van het burgerlijk bestuur

(Verwaltungschef) bij de gouverneur-generaal is gemachtigd, met het oog op de uitvoering van deze verordening, nadere schikkingen te treffen;

2. Het verbod om aan andere dieren dan aan varkens aardappelen te voederen, evenals de artikels 2, 3, 4 en 5 van de verordening van 29 januari 1916 blijven van kracht.

30 oktober 1916

De paus en de Belgische kinderen.

Rome, 29 oktober. De paus heeft een apostolische brief gericht tot kardinaal Gibbons, aartsbisschop van Baltimore, waarin aan de geestelijkheid en de geloofgenoten in Amerika warm wordt aanbevolen het plan te ondersteunen, aan de goedkeuring van de paus onderworpen door Hoover, voorzitter van het Amerikaans ondersteuningscomité voor België, om de Belgische kinderen van meer voedsel te voorzien. De pauselijke brief schildert de vreselijke toestand van de Belgische kinderen en dringt er bij de Amerikanen op aan, om hen te hulp te komen. De paus zegt, dat hijzelf een onderzoek heeft ingesteld naar de beste middelen om hun lijden te verzachten, toen Hoover's voorstel op het meest gelegen ogenblik kwam. Tenslotte wordt medegedeeld, dat de paus de lijst van intekeningen zal openen, om de Belgische kinderen een dagelijkse extra maaltijd te verschaffen en hen te behoeden voor verhongering, toring, Engelse ziekte en andere door onvoldoende voeding veroorzaakte kwalen. De paus doet de aartsbisschop met dat doel 10.000 frank toekomen. Hij betreurt, wegens de financiële toestand van de heilige stoel, op het ogenblik niet meer te kunnen doen.

31 oktober 1916

De nieuwe herderlijke brief van kardinaal Mercier.

Brussel, 30 oktober. In enkele bladen is op onjuiste wijze melding gemaakt van de nieuwe herderlijke brief van kardinaal Mercier. Deze beweegt zich volkomen op religieus gebied; hij raadt de gelovigen aan troost bij God te zoeken in hun lijden, en voegt daaraan ten slotte enige opmerkingen toe, over de internationale politieke toestand en de oorlogsgebeurtenissen, waartegen de gouverneur-generaal geen bezwaar heeft gemaakt, omdat hij er niet de bedoeling in heeft gezien, de bevolking tegen de bezettende macht op te hitsen.

België.

Havre, 30 oktober. De regering is bezig wettelijke maatregelen te ontwerpen tegen vreemdelingen, in België genaturaliseerd, die de wapens tegen dat land of een vijandelijke daad jegens het land hebben begaan.

1 november 1916

Steun in België.

Er is indertijd gezegd, dat in België de hulp van de Nationale Hulp- en Voedingscommissie niet geheel rechtvaardig verdeeld werd onder de bevolking, en dat hierbij de Vlamingen in het gedrang kwamen.

Uit de tabellen, die verschaft worden in het laatste verslag van de Nationale Hulp- en Voedingscommissie zou men eerder kunnen opmaken, dat de Vlaamse provincies bevoordeeld worden, indien in deze van bevoordeling sprake kon zijn – want wij menen dat het

aantal inwoners en de verkeersmiddelen hierin eerder de doorslag zullen geven.

Die tabellen zijn in alle geval zodanig, dat zij een denkbeeld geven van de uitgestrektheid van de hulp, die in België moet verleend worden.

Hier volgt de tabel van de geldelijke hulp (in ponden) verschaft met de opbrengst van de openbare inschrijvingen, van het begin van de oorlog tot op 31 mei 1916.

Provincies	Subsidies voor installaties van volkskeukens			Subsidies voor huisvesting			Totaal		
	£	s.	d.	£	s.	d.	£	s.	s.
Antwerpen	361.220	9	7	11.81 1	-	6	373.031	1 0	1
Brabant	606.958	1 3	5	15.74 8	-	8	622.706	1 4	1
Oost-Vlaanderen	375.472	8	1 0	3.937	-	2	379.409	9	-
West-Vlaanderen	172.598	8	6	-	-	-	172.598	8	6
Henegouwen	618.349	1 5	5	13.77 9	1 0	6	632.129	5	1 1
Luik	344.685	-	9	14.76 8	1 5	6	359.453	1 6	3
Limburg	164.968	1 9	8	5.905	1 0	3	170.874	9	1 1
Luxemburg	154.921	5	3	23.62 2	1	-	178.543	6	3
Namen	237.677	3	4	21.65 0	1 0	1 0	259.330	1 4	2

Totaal	3.036.8 52	4	9	111.2 20	9	5	3.148.0 72	1 4	2
--------	---------------	---	---	-------------	---	---	---------------	--------	---

Daarbij moeten nog gevoegd worden de volgende sommen, die niet per provincie ingedeeld werden.

1.	Hulp voor kantwerksters	£ 41.990 – 01 – 4
2.	Voor allerlei weldadige instellingen	£ 389.594 – 11 – 8
3.	Leningen aan landbouwers	£ 10.196 – 17 – 0
	Totaal	£ 441.781 – 10 – 0

wat het algemeen totaal brengt op £ 3.589.854 – 4 – 2 of ongeveer 90 miljoen frank.

Het verslag bevat ook de volgende tabel in franken van de wijze, waarop de subsidies besteed worden, dat de Belgische regering uit Havre, door de tussenkomst van de Commission for Relief in Belgium, laat bezorgen aan de Nationale Hulp- en Voedingscommissie, om ze te verdelen onder de noodlijdende bevolking.

Provincies	Aan huisgezinnen zonder kostwinner	Aan behoeftigen	Aan kantwerksters	Aan burelen van weldadigheid	Aan onderwijsinstellingen	Aan de provinciale besturen	Totaal
------------	------------------------------------	-----------------	-------------------	------------------------------	---------------------------	-----------------------------	--------

Antwerpen	15.810. 365,27	19.404. 808,60	311.37 1,27	1.057. 577,68	1.095.9 57,89	2.554. 776,96	40.234. 857,67
Brabant	26.432. 060,00	26.764. 687,95	704.28 3,48	753.21 1,30	1.937.6 92,23	4.379. 606,20	60.971. 541,16
O-Vlaand	19.317. 920,00	25.810. 294,50	2.413. 215,38	937.26 2,17	1.320.6 71,03	889.83 6,27	50.689. 199,35
W-Vlaand	8.453.3 40,00	12.281. 507,70	826.59 5,90	463.24 9,05	699.62 1,14	710.51 6,08	23.434. 829,87
Henegouwen	25.857. 079,75	24.730. 239,30	10.052 ,40	745.96 7,10	1.993.0 33,76	1.474. 380,45	54.810. 752,76
Luik	11.493. 403,25	18.841. 086,25	0,00	308.58 5,42	1.453.3 72,18	1.300. 713,35	33.397. 160,45
Limburg	4.354.5 30,00	2.117.3 14,55	0,00	459.94 7,03	4533.2 53,48	539.63 6,57	7.924.6 81,63
Luxemburg	2.797.7 20,00	5.156.4 48,55	10.159 ,48	35.336 ,94	578.97 4,11	512.14 8,29	9.090.7 87,37
Namen	5.641.5 20	5.033.0 67,00	21.518 ,58	265.12 2,07	789.83 5,93	710.24 7,58	12.461. 311,16
Totaal	120.157 .938	140.13 9.454	4.297. 196	5.026. 258	10.322. 411	13.071 .861	293.01 5.121

3 november 1916

De toestand der Belgische nijverheid.

Een bericht omtrent de toestand der Belgische nijverheid in de Vossische Zeitung meldt, dat de prijzen voor ijzerwaren stijgende zijn en dat de kolenmarkt onveranderd vast is. De toestand der glasnijverheid, zo zegt het bericht, is in zoverre verbeterd, dat uitvoer naar Nederland weer plaats vindt.

5 november 1916

Het Belgisch Staatsblad bevat verder de volgende besluitwet betreffende de staat van oorlog en de staat van beleg in België:

Het Belgisch Staatsblad bevat verder een besluitwet tot instelling van een militaire veiligheidsdienst in België; een koninklijk besluit, waarbij de staat van beleg wordt uitgesproken en een koninklijk besluit tot aanduiding der krijgsoverheden, bekleed met het gezag toegekend in de grondgebieden onder staat van beleg. Het Staatsblad bevat verder een besluitwet betreffende de misdaden en wanbedrijven tegen de veiligheid van de staat, buitenlands.

Verder treffen wij in het Staatsblad aan de algemene oproep tot dienst van het land van de Belgische ministers van oorlog, binnenlandse zaken en buitenlandse zaken. Wij knippen er de volgende artikelen uit:

Art. 13. De opgeroepen welke zich op het Belgisch grondgebied van Baarle-Hertog bevinden zullen zich voor 15 november 1916 op het gemeentehuis van deze plaats moeten aanbieden en er een inschrijvingsbulletin invullen gelijkvormig aan voornoemd model.

De nog niet ingeschreven opgeroepen welke op dit grondgebied aankomen zullen zich volgens dezelfde voorwaarden moeten inschrijven en dit binnen 15 dagen na hun aankomst.

De bij dit artikel bedoelde ingeschrevenen zullen, indien zij van verblijfplaats veranderen, er binnen 15 dagen kennis van moeten geven aan de burgemeester van Baarle-Hertog.

Het voorafgaand geneeskundig onderzoek zal door een door onze minister in Den Haag aangestelde geneesheer op het gemeentehuis van Baarle-Hertog gedaan worden.

De burgemeester van Baarle-Hertog zal de taak vervullen welke bij de artikelen 6 en volgende van dit besluit aan de diplomatieke en consulaire agenten is toevertrouwd.

Behalve de uitzonderingen vastgesteld bij dit artikel, zijn de mannen welke zich op het Belgisch grondgebied van Baarle-Hertog bevinden aan dezelfde verplichtingen onderworpen als de Belgen die in Nederland verblijven.

Art. 14. De wervingscommissie nr. 9 (Folkestone) beslist over de mannen welke verblijven op het Belgisch grondgebied van Baarle-Hertog, in Nederland, in de Scandinavische landen, in Rusland, in Roemenië en in Canada.

De commissie nr. 12 (Bordeaux-Dax) beslist over degenen welke zich in Spanje en in Portugal bevinden.

De commissie nr. 13 (Lyon-Marseille) over degenen die verblijven in Griekenland, in Italië, in het vorstendom Monaco, in Zwitserland, in de andere landen van het zuiden van Europa en in de landen van Afrika gelegen tegen de Middellandse Zee.

Art. 15. De rechtbank van uitstel van Londen beslist over de aanvragen om uitstel, ingediend door de opgeroepen die verblijven op het grondgebied van Baarle-Hertog, in Nederland, in de Scandinavische landen, in Rusland, in Roemenië en in Canada.

6 november 1916

De dagelijks opnieuw binnengekomen rapporten bevestigen, dat in een aanzienlijk deel van België de toestand aanmerkelijk is opgeklaard.

Werklozen – anders dan de lichamelijk ongeschikten – zijn er schaars. In Brussel bedroeg het aantal werklozen in januari 1915 ruim 70.000; thans is dat getal op 500-600 teruggebracht. Dit aantal is zeer gering te noemen, daar in normale tijden Brussel veel meer werklozen heeft. In het overig deel van Brabant zijn thans nog 200-300 werklozen ingeschreven, en in de provincie Henegouwen, waar eens bijna 150.000 werklozen rondsleenterden, is dit aantal door Duitse tussenkomst tot beneden de 800 geslonken.

De mijnbezitters van Henegouwen werken thans met enige duizenden arbeiders meer dan in normale tijden. Er worden over het algemeen hoge lonen verdiend.

In midden België duurt met betrekking tot de volksvoeding een algemene malaise voort ... Er is gebrek aan alles, behalve aan aardappelen, bonen, brood en melk. De boter is schrikbarend duur; tot 5 frank per pond; koffie kost van 4 tot 6 frank per pond; spek en vlees is een luxeartikel. De voorziening van de Amerikaanse en Hollandse commissies kan de toestand onmogelijk redden.

7 november 1916

Voor de Belgen.

Havre, 7 november. Een koninklijk besluit bepaalt, dat militairen, die aan hun wonden sterven en reeds dragers zijn van een militaire onderscheiding, de orde van Leopold II met de palmen en het oorlogskruis zullen ontvangen.

Belgische bankfusie.

Naar uit Brussel wordt gemeld, zijn de onderhandelingen over een fusie van de Banque de Bruxelles en de Banque internationale de Bruxelles thans ten einde gekomen. Krachtens de gesloten overeenkomst wordt de laatstgenoemde instelling in de Banque de Bruxelles opgenomen, welke in verband daarmee haar kapitaal zal verhogen, door de uitgifte van 27.500 aandelen tegen 500 frank. De Banque Internationale zal in liquidatie gaan en doet al haar activa aan de Banque de Bruxelles over, waartegenover de aandeelhouders van de Banque Internationale de bovenbedoelde 27.500 aandelen met recht op dividend over 1916 zullen krijgen en wel op die manier, dat het bezit van 20 aandelen der Banque Internationale recht geeft op 11 aandelen Banque de Bruxelles.

9 november 1916

Parijs, 9 november. In een herderlijke brief legt kardinaal Mercier nadruk op de ellende in België en wekt het volk op geduld te hebben en te bidden voor de overwinning van de legers van België en de bondgenoten en de bevrijding van Armenië, Polen en België en tot aan het einde toe verenigd, geduldig en vertrouwend te blijven.

16 november 1916

Generaal von Bissing, de Duitse gouverneur-generaal in België, heeft een verordening uitgegeven, waarbij het aan de Belgische burgerlijke bevolking verboden wordt aardappelen aan het vee te voeren.

17 november 1916

Volksopbeuring in Vlaanderen.

Het Nederlandse Comité voor Volksofbeelding in Vlaanderen, verzoekt ons het volgende mede te delen: zo langzaam aan beginnen de verschillende afdelingen van Volksofbeelding in Vlaanderen hun eigen weg te vinden en blijkt van een veelzijdige, nuttige en – we herhalen het nog eens nadrukkelijk tegenover allerlei valse geruchten, die men steeds wil verbreiden – volkomen neutrale werkkring. Ze werkt ten bate van het Vlaamse volk opvoedend, steunend, zedelijk en geldelijk. Antwerpen bv. heeft een volkomen toegerust inlichtingsbureau omtrent gesneuvelden, gekwetsten, zieken, vermisten en krijgsgevangenen. In augustus verstrekte het 82, in september 718, in oktober 2416 inlichtingen, alle natuurlijk in de volkstaal.

Deze afdeling zond boeken uit naar de gevangenkampen en zorgde voor Vlaamse muziek voor het hoofdkamp Göttingen, waar een Vlaams orkest tot stand kwam. Zij steunde met geld reeds bestaande sociale instellingen als de Katholieke Schoolkoloniën, Diesterweg's Schoolkoloniën, Algemeen Kledingswerk, het Antwerps Noenmaal en de Spijszalen, alles met 250 frank.

Behalve eigen beschermelingen, die voor Stille Hulp in aanmerking kwamen, steunde de afdeling de Armenkas van de burgemeester (100 F), Liefdadige Kring Leonidas, Syndicale Kamer voor Handel en Nijverheid, Klerkenvereniging Unitas, de Samaritanen, alles met 250 frank.

De volksvoordrachten werden gegeven vanwege de afdeling Hoger Onderwijs voor het Volk, van het A. N. V., dat daartoe met 500 frank gesteund werd. De zo geslaagde verteluurtjes voor kinderen, alsmede de liederavonden van het A. N. V. werden eveneens met geldelijke bijdragen van betekenis gesteund.

Over de tentoonstelling van werk van Belgische krijgsgevangenen, door de afdeling Antwerpen georganiseerd, is reeds in verschillende Nederlandse dagbladen prijzend geschreven.

Brussel legt zich allereerst toe op het Volkshogeschoolwerk, dat daar tot dusver alleen in het Frans gebeurde.

Er worden deze winter cursussen gegeven in Nederlandse letterkunde, Hollandse moesteelt en landbouw, wijsbegeerte, rechtsgeleerdheid, werktuigkunde, geschiedenis, lessen in Engels, Duits en Nederlands en handelswiskunde. Dan ook de in Antwerpen zo geslaagde kinderverteluurtjes, waarvoor mevr. Ressler het voorbeeld kwam geven; en eindelijk voordrachten over sociale onderwerpen.

Mechelen legt zich voorlopig nog in hoofdzaak toe op het juist in Vlaanderen met zijn nog vele ongeletterden, nu zo treffende werk: het schrijven van brieven voor ongeletterden aan krijgsgevangenen. En het verstrekken van inlichtingen zoals te Antwerpen.

Zo vindt iedere afdeling haar eigen taak, waarvan we de betekenis en het nut niet behoeven te schetsen. En daarbij nemen alle afdelingen bestellingen op voor de pakjes aan krijgsgevangenen, welke door bemiddeling van het Nederlandse Comité vanuit Den Haag verzonden worden.

Dat comité besluit met een dringend beroep op meer steun voor het voortreffelijke werk ten bate van het Vlaamse volk. Want het genoemde is slechts een begin van wat er te doen valt.

Men kan zijn bijdrage ook zenden aan de administratie van het Algemeen Nederlands Verbond, te Dordrecht, die zich voor Volksopbeuring met het in ontvangst nemen van de gelden heeft belast.

Het algemene secretariaat van Volksopbeuring is gevestigd Daguerrestraat 35, Den Haag.

“Volksopbeuring en het “Vlaamse activisme” (ingezonden).

In het stuk van de heer L. Picard (avondblad van 13 november) treffen wij aan: “in alle steden (in Vlaams België) zijn de besturen van de afdelingen (van het A. N. V.) de ziel van het Volksopbeuringswerk, dat weliswaar aan geen politiek doet, maar toch geheel in activistische handen is. Het centrum van al die afdelingen is het secretariaat van Groep België, dat geleid wordt door Dr. Hippoliet Meert, die zeer activistisch is.”

Deze voorstelling is niet de juiste. Wel is echter waar dat “Volksopbeuring” aan geen politiek doet. Maar juist daarom staat het buiten elke strijdbeweging. Volksopbeuring is een liefdadige instelling die in een ware behoefte voorziet (wie daar meer over wil vernemen, kan het brochuurtje vragen dat uitgegeven werd door het Nederlands comité voor Volksopbeuring, secretariaat: Daguerrestraat 35, Den Haag).

Hoe het hoofdbestuur te Gent (waarvan wel degelijk passieve Vlamingen deel uitmaken) hierover denkt, blijkt uit het volgende uittreksel, dat wij knippen uit een rondschrjven door het hoofdbestuur van Gent, rondgestuurd aan al de afdelingen in België:

“Volksopbeuring heeft noch met passivisme, noch met activisme iets te maken. Zij heeft haar eigen duidelijk programma van werkzaamheden en beperkt haar bedrijvigheid daartoe. Onze (de Belgische) afdelingen en medewerkers werden dus aangemaand, zolang als zij voor Volksopbeuring optreden, zich streng te houden aan ons programma van werkzaamheden, en “Volksopbeuring” niet te misbruiken voor nevendoeleinden. Het programma van

werkzaamheden is schoon en uitgebreid genoeg om veel bedrijvigheid in beslag te nemen! Deze positieve arbeid is per slot van rekening toch de degelijkste en meest vruchten dragende, die kan verricht worden.”

Aan de personen, die aan Volksopbeuring willen medewerken wordt liefde gevraagd voor het Vlaamse volk, dat in de geweldige tijden dubbel zwaar beproefd wordt. Volksopbeuring verschaft stoffelijke en zedelijke hulp en biedt die hulp in de eigen taal. Dat is alles! Nooit kwam het in ons op de vraag te stellen: Bent u dit? of bent u dat? Zij die pro-Nederlands voelen, zijn ons welkom: of hun bijkomende sympathieën dan pro-Engels ofwel pro-Duits zijn, gaat ons niet aan. Wel menende Vlaamsgezinden zijn ons welkom, of ze passief zijn of actief.

Namens Volksopbeuring, Comité in Nederland,
Leo Meert,
Tweede voorzitter

Den Haag, 16 november 1916

18 november 1916

Levensmiddelen naar Nederlanders in België.

Het zenden van levensmiddelen naar Nederlanders in het bezette gebied van België, wordt hoe langer hoe moeilijker. Ruim een half jaar geleden was het voldoende, wanneer men van de Nederlandse regering toelating had, de daarin opgenoemde hoeveelheid en soorten levensmiddelen te verpakken en dit met de nodige lijsten met de buurtspoorweg op te zenden en in een of twee dagen bereikte het pakje zijn bestemming Brussel. Thans lukt het in de eerste plaats niet altijd elke 6 weken een toelating tot uitvoer te krijgen; maar heeft men dit eenmaal, dan moet er aan de

Aussenhandelstelle te Brussel verlof aangevraagd worden met bijvoeging van een antwoordcoupon, om de goederen "voor eigen gebruik" naar Brussel in te voeren. Werd dit verlof meestal gegeven, thans krijgt men na 14 dagen wachten tot antwoord: Wend u tot het Hollandse consulaat in Brussel. Hiermee zijn weer ten minste 14 dagen gemoeid en wanneer men tenslotte door de geadresseerde, die tot dat doel op het consulaat wordt ontboden, de toestemming heeft, is het consent afgelopen en moet men dit weer laten verlengen.

En nu is er als laatste nieuwigheid bijgekomen, dat men zijn pakje met inhoud verpakt met een lang touw zonder eind moet laten onderzoeken en verzegelen bij een daartoe aangewezen ambtenaar, waarvoor men 35 cent heeft te betalen en dan mag het pakje, vergezeld van nog een brief voor vrij vervoer, eindelijk de reis aanvaarden.

19 november 1916

Natuursteen uit België.

De Nederlandse Vereniging van Natuursteenhandelaars te Rotterdam zegt in een brief aan de minister van buitenlandse zaken:

Dat sedert enige tijd de uitvoer van hardsteen, marmer, keien, enz. uit België geheel is stopgezet, nadat deze reeds geruime tijd zeer onvoldoende is geweest; dat door het niet uitvoeren van bovenstaande materialen vele werklieden in Nederland brodeloos zullen worden; dat niet het gebrek aan werklieden in België de reden hiervan kan zijn; dat, waar het Duitse gouvernement volgens haar eigen verklaring, alles doet om de industrie in België te bevorderen, de oorzaak van het niet uitvoeren slechts kan gezocht worden in gebrek aan rollend materieel.

Reden waarom de vereniging de minister verzoekt, zich met de Duitse overheid te verstaan over de wijze, waarop de uitvoer van natuursteen uit België kan geregeld worden.

21 november 1916

Rotterdam – Voor de verminkte Belgen.

De kunstavond, die het Rotterdams comité tot oprichting van tehuizen voor Belgische verminkte soldaten, gisteravond in de Grote Schouwburg alhier heeft gegeven ter gelegenheid van de naamdag van koning Albert, is in alle opzichten goed geslaagd.

Het comité had zich de medewerking verzekerd van Julia Cuypers, van Louis Dister, de dames Gomez, Dhayrmond, Jeanne Flamert, Wilh. Van den Hoeck, Julia Aerts en het heer Aug. Van den Hoeck. Het zeer talrijke publiek, voor een groot deel Belgische dames en heren, heeft die medewerking op prijs gesteld en zich telkenmale geestdriftig-dankbaar getoond.

Het spreekt vanzelf, dat het programma zo nu en dan in het teken stond van de oorlog en van de beproeving, die België doormaakt. De eenakter, die Julia Cuypers met de heer John Stor ten beste gaf, een voor deze tijd wel uitermate geschikt toneelspel van Nestor de Fièrè, miste dank zij Julia Cuypers, haar uitwerking niet.

Het orkest van de geïnterneerde Belgische soldaten te Harderwijk, onder leiding van de Heer J. Polfliet, opende de avond met het spelen van de Brabançonne, en daarna heeft de heer van Loo, president van de Belgische scholen te dezer stede, een rede gehouden, waarin hij bovenal hulde bracht aan de koning der Belgen.

En nu wij toch zoveel namen genoemd hebben van hen die hun talenten met zoveel succes in dienst van de hulp aan de verminkte

Belgische soldaten hebben gesteld, mogen wij de heer A. Hansen niet vergeten, die als accompagnateur het zijne tot dat succes heeft bijgedragen, evenals het trio, de heren Résière, Roels en Brache van de geïnterneerden.

De verkoop van programma's, lekkernijen enz. heeft mede de schatkist van het comité helpen vullen, dat met het materiële resultaat van deze kunstavond wel tevreden zal zijn.

22 november 1916

Bevoorrading van België.

Men meldt ons uit Antwerpen:

Uit een mededeling gedaan in het provinciaal comité voor hulp en voeding van Antwerpen, door de voorzitter mr. Louis Franck, blijkt dat het programma van de in België in te voeren eetwaren merkelijk is uitgebreid. Maandelijks wordt de invoer van spek en reuzel vermeerderd met 1500 ton. Voor bonen en erwten is er gelijke toeneming. Gezouten en gedroogde vis, gecondenseerde melk, koffie, cacao, harde zeep worden bij de bestaande comité-artikelen (nl. meel, rijst, spek en reuzel, maïs, erwten en bonen) gevoegd. Het nationaal comité en de Commission for Relief in Belgium hopen zo de heersende nood, waarin de schaarste aan aardappelen zich vooral doet voelen, te verhelpen. Deze invoer zal allereerst aan de behoeftigen en aan de soepuitdelingen voor het volk ten gunste komen. De heer Franck heeft de hoop uitgesproken dat de woekerhandel in sommige waren er een goede les en een geduchte klap door zou krijgen.

27 november 1916

Vlaamse gemeenten.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft tot aanvulling van de Belgische Koninklijke besluiten van 31 mei 1891 en van 10 januari 1896 de volgende verordening afgekondigd:

In uitvoering van artikel 1 der wet van 3 mei 1889 op het gebruik der Vlaamse taal in strafzaken en met het oog op de uitslag der volkstelling van 31 mei 1910 verorden ik ter aanvulling van de Koninklijke besluiten van 31 mei 1891 en van 10 januari 1896, het volgende:

Artikel 1. Volgende gemeenten zijn verder gevoegd bij de gemeenten, tot dusver opgegeven als Vlaamse gemeenten in de zin van artikel 1 der wet van 3 mei 1869:

- 1) Provincie Brabant: Brussel, Schaarbeek, Sint-Gillis, Sint-Joosten-Node, Molenstede, Sluizen.
- 2) Provincie Henegouwen: Lettelingen, Mark-bij-Edingen.
- 3) Provincie Limburg: Herstappe.
- 4) Provincie Luik: Aubel, Roost-Krenwik.

Artikel 2. Het hoofd van het burgerlijk bestuur (Verwaltungschef) bij de gouverneur-generaal is belast met de uitvoering van deze verordening.

1 december 1916

De vraag op de Belgische steenkolenmarkt houdt nog steeds aan. De bevrediging der particuliere aanvragen naar huiskolen neemt de capaciteit der nijverheid geheel in beslag. Niettegenstaande de stedelijke gasfabrieken gewaarschuwd hebben zeer spaarzaam met gasverbruik te zijn, beloven de vooruitzichten voor de fabriek weinig gunstig en wordt ernstig gevreesd voor een tekort aan kolen.

De transportmoeilijkheden zijn bovendien zeer sterk en het is ook moeilijk voor de nodige voedingsmiddelen voor de arbeiders te zorgen.

Op de ijzermarkt stijgen de prijzen.

Graven van gesneuvelde Belgen.

Wij lezen in De (Belgische) Legerbode:

In april 1915, heeft de (Belgische) minister van oorlog aan de militaire en burgerlijke overheid herinnerd dat het hun plicht was al de nodige maatregelen te nemen om het behoud te verzekeren van de graven van militairen die op de slagvelden of in hun nabijheid begraven waren, ten einde de nagedachtenis te vereeuwigen van de soldaten die voor het vaderland gestorven zijn en zoveel mogelijk de latere opzoekingen van de familie gemakkelijker te maken. De militaire overheid had getracht zo volledig mogelijk de identiteit vast te stellen van de officieren en soldaten, die op de slagvelden gevallen waren, maar zij was niet steeds bij machte de plaats vast te stellen van de graven waar de ter aarde bestellingen na de gevechten plaats grepen.

Bij het herinneren aan de hierboven aangeduide voorschriften, drong de minister er op aan dat de militaire overheid al de begraafplaatsen, zowel de gezamenlijke als de afzonderlijke, waarvan er sporen overbleven, met een afsluiting zou omringen en aanduiden door een kruis met zo nauwkeurig mogelijk opschrift. Bovendien werden de gemeentebesturen verzocht in een bijzonder register de aanduidingen op te schrijven door de militaire overheid geleverd of van haar verkregen, de voorlopige opschriften of, desvoorkomend, de verklaringen van de bewoners. Deze voorschriften moesten niet slechts voor de Belgische militairen toegepast worden, maar ook

voor die van de Franse en Engelse legers, die op Belgisch grondgebied samen hun bloed vergoten hebben, en voor de verdediging van dezelfde zaak gevallen zijn.

Buiten het Belgisch grondgebied, zo schreef de minister voor, zou er tijdens de duur van de oorlog, op staatskosten, op de graven van de militairen die op de gemeentekerkhoven begraven lagen, een zwart geschilderd kruis geplaatst worden, waarop men met witte letters de volgende aanduidingen zou schilderen. Naam, voornamen, eenheid en geboorteplaats.

Het is uit deze laatste voorschriften dat het uiterste volledige en belangwekkend werk ontstond van de kapitein-commandant der genie Vanot en van luitenant Dujardin, van de stelling Calais. Als vertegenwoordigers van het Belgische leger hebben deze officieren deel uitgemaakt van het Internationale Commissie voor de militaire graven op Frans grondgebied. Het arbeidsveld van deze officieren strekte zich eerst uit over het departement Pas-de-Calais. Zij zorgden ervoor de militaire graven uit dit gebied op te tellen. Zo kwam men tot het getal van 870 Belgische graven, over 17 gemeenten verdeeld. De Belgische officieren stelden zich in betrekking met de gemeentebesturen van deze verschillende plaatsen en kregen over het algemeen de schriftelijke belofte dat een kosteloze eeuwigdurende vergunning aan de daar begraven Belgische militairen zou verleend worden. Voor ieder der graven namen zij nauwkeurig het terrein op, met de juiste aanduiding van het graf. Het plan van het kerkhof werd kunstvol en op grote schaal getekend, en het graf met een Belgisch vlaggetje aangeduid. Bovendien werd er op ieder plan, in een lijstje, een landkaart getekend met de verbindingsmiddelen tussen het kerkhof en het meest nabij gelegen station. Het werk werd zodanig ingericht dat er, voor iedere familie, een exemplaar van dit plan kan opgemaakt worden. Een model zal eerlang in het Museum van het leger tentoongesteld worden.

Het werk van de Commissie der Begraafplaatsen werd weldra tot geheel Frankrijk uitgebreid. Volgens de tegenwoordige toestand der inlichtingen, bestaan er graven van Belgische militairen in 142 gemeenten van het Frans grondgebied en het werk van de topografische opname van de kerkhoven, met aanduiding van de graven, is voltooid voor al de plaatsen van de Pas-de-Calais en Somme-departementen. Al de aanduidingen die het mogelijk was op te vangen werden samengebracht en lieten toe een stel fiches in te richten, dat onmiddellijk al de wenselijke inlichtingen geeft over de begravingen in Frankrijk. Tenslotte heeft de Commissie aan de minister van oorlog het model onderworpen van een gedenkplaat, om op ieder van de graven te bevestigen. Dit model werd goedgekeurd en het eerste exemplaar zal binnenkort naar het museum van het leger worden gestuurd. Laat er ons tenslotte bijvoegen dat de instelling door kapitein-commandant Vanot en luitenant Dujardin tot stand gebracht, weldra, voor zover dit mogelijk is, tot het legergebied zal uitgestrekt worden.

4 december 1916

Duitsland en België.

Keulen, 3 december. Volgens de Kölnische Volkszeitung is er, met wijziging van het bevel van augustus van verleden jaar en in overeenstemming met artikel 49 van de Haagse overeenkomst betreffende de regeling van de wetten en gebruiken van de oorlog te land, aan de Belgische bevolking voorlopig een oorlogsbelasting van 50 miljoen frank per maand opgelegd als bijdrage in de kosten van het legeronderhoud en het bestuur in het bezette gebied. De negen Belgische provincies hebben deze som door middel van een lening bijeengebracht. De eerste betaling moet op zijn laatst de 10^e december plaats hebben, vervolgens maandelijks op dezelfde dag. Tot dusver bedroeg de oorlogsbelasting 40 miljoen frank per maand.

7 december 1916

Havre, 5 december. Dezer dagen hebben de Duitse autoriteiten per omzendbrief aan de Belgen gelast om gebouwen, die ten gevolge van de oorlog zodanig beschadigd zijn, dat zij hun oorspronkelijke bestemming niet meer kunnen vervullen, af te breken en het terrein gelijk te maken.

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft bij verordening van 27 november, op voorstel der centrale oogstcommissie (Zentral-Ernte-Kommission), de hoogste prijzen voor de verkoop van gedorst koren, meel, zemelen en brood voortaan als volgt vastgesteld:

Uit stapelplaats of molen geleverd, per 100 kg: voor tarwe 42,90 F, voor rogge 28,64 F; voor masteluin, 29,79 F; voor ongepelde spelt 27,34 F.

Uit de molen geleverd, per 100 kg: voor zemelen, 21,50 F.

Aan bakkers of verbruikers geleverd, per 100 kg: voor tarwemeel, 53.41 F; voor roggemeel, 36.02 F; voor masteluinmeel, 37,42 F.

Deze hoogste prijzen worden op 15 december van kracht.

Aan de Provinciale Oogstcommissies (Provinzial-Ernte-Kommissionen) wordt de bevoegdheid verleend, voor de omschrijving van afzonderlijke gemeenten op verzoek of na raadpleging van de burgemeesters, telkens een lagere hoogste prijs voor tarwebrood, evenals hoogste prijzen voor brood, tot het bereiden waarvan roggemeel wordt gebruikt, vast te stellen.

Voor de verkopen der voortbrengers van koren aan het Nationaal Hulp- en Voedingscomité blijven de hoogste prijzen, vastgesteld in de

uitvoeringsbepalingen tot de verordening van 8 juli 1916, betreffende de Oogstcommissies, van kracht.

9 december 1916

Belgische coupons.

Het lid van de tweede kamer de heer De Beaufort had op 23 november inzake de aanhouding door de Franse postcensuur van naar Parijs gezonden en daar betaalbaar gestelde Belgische coupons de volgende vraag gesteld:

“De coupons der Belgische staatsschuld zijn alleen betaalbaar gesteld te Parijs; ze worden evenwel bij verzending daarheen door de Franse postcensuur aangehouden en niet doorgezonden, zelfs naar mij werd medegedeeld werden ze niet teruggezonden als daarom verzocht werd. Met het oog op het grote belang der Nederlandse houders van Belgische staatsschuld veroorlooft de ondergetekende zich tot de minister van buitenlandse zaken de vraag te richten of zijne excellentie niet door in overleg te treden met de Belgische en zo nodig ook met de Franse regering zou willen trachten een regeling te verkrijgen waardoor de uitbetaling van de Belgische coupons beter verzekerd wordt.”

“Het antwoord van de heer Loudon, minister van buitenlandse zaken, ingezonden op 7 dezer, luidt:

Klachten over aanhouding door de Franse postcensuur van naar Parijs verzonden en aldaar betaalbaar gestelde Belgische coupons heeft ondergetekende tot dusver niet ontvangen. Zodra belanghebbenden zich met opgave van aangehouden en niet teruggezonden zendingen tot hem mochten wenden zal hij gaarne met de Belgische en zo nodig de Franse regering in overleg treden nopens een regeling, waardoor de uitbetaling van aan Nederlanders

toebehorende Belgische coupons in het vervolg zonder stoornis kan plaats vinden.

Voor de weggevoerde Belgen.

Het Belgische comité te 's Gravenhage van het Internationale liefdewerk voor krijgsgevangenen heeft het plan opgevat, zijn werkzaamheden ook uit te strekken tot de naar Duitsland weggevoerde Belgen. Reeds heeft het er zich van vergewist, dat het Nederlandse Rode Kruis er geen bezwaar tegen heeft, dat ook aan deze mensen pakjes met levensmiddelen en versnaperingen zullen worden gezonden, nu ook zij manu militari naar een kamp te Soltau zijn overgebracht, van waar zij op verschillende plaatsen worden tewerk gesteld.

Het comité heeft zich verder in verbinding gesteld met de Belgische regering te Havre, die reeds begonnen is, aan de weggevoerden het rantsoen brood te zenden, dat de Belgische krijgsgevangenen in Duitsland van hun regering ontvangen.

Zodra het nodige overleg hierover met de Belgische regering zal zijn geëindigd, hoopt het comité zijn plan ten uitvoer te kunnen brengen.

13 december 1916

Het Belgische leger.

Havre, 12 december. Binnenkort zullen bij koninklijk besluit de ongehuwde Belgen van 30 tot 40 jaar en de gehuwden van 18 tot 30 jaar onder de wapens worden geroepen.

14 december 1916

De financiering der Belgische oorlogsschatting is, naar de Frankfurter Zeitung meldt, voor 6 maanden zeker. Een bankconsortium, waartoe

71 firma's behoren, heeft een 5 procent lening tot het nodige bedrag overgenomen.

Uit het Belgische Staatsblad.

Het Belgische Staatsblad van 26 november tot 2 december bevat een koninklijk besluit, waarbij de datum voor dewelke de opgeroepen, welke zich in Canada bevinden, gehouden zijn zich te doen inschrijven, wordt verschoven op 15 december 1916.

Van de inschrijvingen worden ontslagen, de opgeroepen welke zich in Canada bevinden, indien zij voor 15 december 1916, als vrijwilliger dienst nemen in het Canadees leger.

Ingevolge besluit van koning Albert der Belgen zijn, in verband met de algemene oproep tot de dienst van het land, de heren J. Corbiau, hoogleraar aan de universiteit van Leuven, voorzitter der Wervingscommissie nr. 3 van Londen; G. van der Meeren, advocaat bij het Beroepshof van Brussel, secretaris-verslaggever der wervingscommissie nr. 3 van Londen, en M. de Cock, advocaat te Antwerpen, benoemd tot toegevoegde burgerlijke leden der rechtbank van uitstel van Londen.

17 december 1916

Het Belgische leger.

Havre, 16 december. Het Belgisch Staatsblad zal morgen een koninklijk besluit bevatten, waarin tegen 1 februari 1917 voor militaire dienst worden opgeroepen alle ongehuwden, geboren na 30 juni 1878 en voor 1 juli 1885 en alle gehuwden geboren na 30 juni 1886 en voor 1 januari 1895.

Een ander koninklijk besluit verbiedt aan iedereen, die zich op niet bezet Belgisch grondgebied bevindt en verder aan alle Belgen die zich buiten het grondgebied van de vijandelijke mogendheden of buiten door dezen bezet gebied bevinden, overeenkomsten van welke aard ook met vijandelijke onderdanen te sluiten of uit te voeren.

Inbreuken op deze bepaling zullen worden gestraft met 1 tot 5 jaar gevangenisstraf en 500 tot 20.000 frank boete.

Men meldt ons uit Maastricht:

Volgens Les Nouvelles van gisteren heeft zich in Belgisch Limburg een coöperatieve vereniging gevormd voor al de gemeenten der provincie, met het doel, aan de bewoners die levensmiddelen en zaken te leveren, waarvoor het steuncomité niet zorgt.

Het kapitaal, waaraan door gemeenten en particulieren wordt bijgedragen, is bijna voltekend.

Uit Luikerland.

Luik, 9 december.

Zeer onlangs las ik in een Hollands blad, dat hier de koffie tegen vijf frank wordt verkocht. Een glimlachje kwam wel in mijn verbeelding op, doch het ging niet daarbuiten, onderweg gestikt in mijn verbolgenheid. Ik noem dit gladweg een Belg voor de gek houden. Neem me het oordeel niet kwalijk.

Koffie is bij ons nog enkel een woord. Toréaline is de koffie van onze voedingsdienst. Icka is onze handelskoffie. Een pakje toréaline bekomt men sedert enkele tijd geregeld om de maand. Het weegt 500 gram en kost 50 centiemen. Echte koffie is hier nog voorhanden, doch of zij nog door iemand wordt gekocht, kan ik, zowaar, niet met

zekerheid zeggen. Koffie is derhalve onzichtbaar geworden. Voor enkele maanden nog lag ze met zakken en hopen voor de toogruiten en in de warenkassen van een paar van onze grootste kruideniers, doch thans ... Ja, toen stond zij 's morgens drie frank per kilo, 's middag vier frank, 's avonds vijf frank. En dat steeg zo maar immer, zienderogen, enkele dagen lang, totdat er ten laatste geen koffie meer te zien was, nergens geen.

Ik zeg u dat koffie een woord is, niets meer, en dit houd ik staande. Men zegt: "koffie kost gemiddeld twintig frank. Men drukt dit in de beursberichten van onze dagbladen. Men koopt, verkoopt en herverkoopt koffie, hier, op onze maandagbeurs, place Saint-Lambert, waar het telkens zo gedrongen vol mensen is, dat geen vlieg er nog ademen kan, - doch van al die mensen, die op die manier koffie verhandelen, is er geen, geen, versta me goed, die één honderdste van één pond kan laten zien. Al de mensen weten en zeggen, dat koffie twintig frank per kilo kost en ook weer onder hen is niemand, ik druk op "niemand" die een ons in zijn bezit heeft. Een karaat is nog wel honderd maal een te zwaar gewicht, om de koffie te wegen, die in mijn heel lange en dicht bebouwde straat zou te vinden zijn. "Hoe gaat het dan met koffie in de wereld?" hoor ik vragen. Ja, dat is makkelijk te snappen. Het gaat met ze, zoals met de hemel. Elkeen verlangt de hemel. Zelfs zij die vrezen, heel erg vrezen, dat ze hem niet zullen hebben zijn toch overtuigd, dat ze hem hebben. Iedereen kan een volle dag over de eeuwige gelukzaligheid spreken. Toch is er geen aardse ziel, die ooit de hemel zag, of die, indien zij er met kousen en schoenen moest naartoe gaan, zou weten, naar welke richting zij haar schip zou moeten sturen.

Ik zeg u voor de derde maal dat koffie, hier onzichtbaar op de beurs, twintig frank staat. Om u daarvan te meer zekerheid te geven, schrijf ik u letterlijk een jongste beursbulletin vertaald af, na vooraf te

hebben gewaarschuwd dat Luik een van de zeldzame handelsbeurzen is in België, die nog open is.

De verslachte beurs van verleden week is geworden alles wat stevig en hecht is en vast staat. De koffieprijsen stijgen. Geruchten van verzwakking zijn hier voorbarig, want ze kwamen pas voor grote orders, uitgevoerd voor Antwerpen. Misschien met opzet! Kom! Santos en Java staan 18 tot 19,50 F; Préanger wordt tot 22 frank verkocht.

Men betaalt 3 frank voor losse cichorei en 3.25 F voor cichorei in pakjes. Suiker in kisten stijgt tot 3,75 en tot 4 F, en kristalsuiker gaat 3,75 F. Eerste hoedanigheid Hollandse en Zwitserse chocolade wordt 17 frank verhandeld. De zeep stijgt verbazend. Sunlight, boven de 500 F per kar van 200 blokken, Stuyvers 475 F, Rubis 220 F, Delphia 150 F. Een andere soort 150 F. Men valt op poederzeep tegen 26, 65, 95, 100 F, volgens hoedanigheid. Goede weke zeep gaat 12 en 14 F. Fruitsiroop moet 4 frank kosten. Bietenstroop, vrachtvrij te Luik geleverd, minimum een vat van 250 kilo, kost 2,50 F. Moes van suikerbietenstroop, dat bijna meeldroog is, wordt in een stokerij die ik zeer goed ken, afgehaald tegen 140 F per duizend kilo. Over een maand staat dit thans allerkostbaarste voedsel misschien tweehonderd frank. Bonen kosten 2,60 F, groene erwten 4 F, olie 26 F per liter, karvet 28 frank. Onlangs wou men een boer stenigen, omdat hij luid verklaarde liever van zijn boter karsmeersel te maken, dat ze tegen vier frank te verkopen. Een jongen van de eerste broek kan uitrekenen dat die boer nog zo dom niet was. Luister. De beurs koopt groene eikels, zoveel als iemand zijn schouders dragen kunnen, tegen 60 F per 100 kg. "Dit is, zeggen nu de alwetters, om cafanos en dito feka te branden", en ze voegen erbij, dat die drank lekker is. Mis van hier tot Rome! Een dorpse jeneverstoker, als ge goed met hem vertrouwd zijt, heeft u reeds gezegd, dat de ongelukkige duizendwinners van zijn soort thans de stenen uit de grond halen, en

veel liever dus nog de eikels van de bomen, om hun stokerij in staat te stellen, alcohol voort te brengen. Want wie alcohol kan scheppen, om het even waaruit, kan niet verloren gaan.

Willen we wat verder gaan? Ginder zijn ze lucifers, onze "vuurstekskes" aan het verkwanselen. Dit gaat voor de "solferiskes" tegen 64 F; voor de niet gesolferde 50; voor de rode 53 F per kar van honderd pakjes.

Hier ook heeft de koolraap haar zetel opgeslagen, hier is het rijk ... geweest van de kostbare zuster van de biet. Ze is onttroond. Ze heeft zelf tegen iedereen, die het wilde horen, haar armoede verklapt en onder eed verklaard, dat ze op 100 kilo gewicht, wel 87 kilo water had. Dit babbelen was haar ongeluk. Men wil haar niet meer, zelfs niet voor 9 en 10 frank.

Uit de beste suikerbron kan ik mededelen, dat de opbrengst in suiker in onze Belgische nijverheid een derde minder is dan verleden jaar. Er was gezegd dat de fabrieken één vijftigste van hun opbrengst zouden mogen houden. De waarheid is, dat ze geen gram zullen bekomen. In december zal bepaald de uitdeling van nieuwe suiker aanvangen, misschien wel 700 gram per persoon en per maand. Toch in geen geval minder dan 600 gram.

18 december 1916

De Duitse overheid in België heeft een verordening uitgevaardigd betreffende de onteigening van suikerbieten, die als volgt luidt:

Art. 1. De "Kreischefs" zijn bevoegd suikerbieten waarvan niet kan worden bewezen, dat zij voor 15 januari 1917 aan de door het kantoor voor de suikerverdeling (Zuckerverteilungsstelle) gemachtigde suiker- en bietstroopfabrieken verkocht of afgeleverd werden, te onteigenen tegen de hoogste prijs, door het hoofd van

het burgerlijk bestuur (Verwaltunschef) vastgesteld, met aftrek van 15 F per 1000 kg. De onteigende bieten moeten onmiddellijk aan het kantoor voor de suikerverdeling worden overgemaakt, dat ze, tegen uitbetaling van de volle hoogste prijs, naar suiker- of bietstroopfabrieken binnen het gebied van het generaal-gouvernement weg zal doen voeren. Het kantoor van de suikerverdeling stelt de verbouwer met de opbrengst van de koop prijs schadeloos en maakt het overschot, voortkomende van de 15 frank, die voor elke 1000 kg worden afgetrokken, voor liefdadigheidsdoeleinden over aan de bestendige afvaardiging van de betreffende provincie.

Art. 2. Wie suikerbieten, die volgens artikel 1 mogen worden onteigend, of die reeds onteigend werden, verdoken of verborgen houdt of op andere wijze aan de beschikking van het kantoor voor de suikerverdeling onttrekt, wordt overeenkomstig artikel VII van de verordening van 18 juli 1916 gestraft.

Verder heeft de overheid een verordening uitgevaardigd betreffende het aanleggen van geleidingen voor elektrische verlichting en drijfkracht.

Mosselhandel op België.

Men schrijft ons:

De mosselkokerij voor de export naar Duitsland, waar geen mossels in de schelp maar wel gekookte mogen worden ingevoerd, doet haar invloed op de verschepping van mosselen naar België ondervinden. Maar ook onder andere invloeden lijdt deze in de laatste tijd. Behalve de bezwaren, aan de vaart naar België verbonden, heeft ook de lage koers van het Belgische geld invloed daarop. De bezwaren zijn van

die aard, dat de Duitse consul zich er steeds voor heeft geïnteresseerd.

Alleen zij, die in deze maand geregeld op België varen, zullen in januari en februari 1917 daartoe de nodige vergunning kunnen verkrijgen.

Voor de Zeeuwse schippers en vissers in het bijzonder is dit een gewichtige zaak, temeer omdat de mosselhandel thans uitsluitend op Duitsland en België mogelijk is. Moest de Duitse overheid van beide zijden de grens voor die handel sluiten, dan zou het ganse bedrijf bijna geheel stilliggen, wat voor vele honderden in deze provincie armoede zou betekenen.

19 december 1916

Keulen, 19 december. Omtrent de aan de Belgische bevolking opgelegde oorlogsschatting van 300 miljoen frank verneemt de correspondent te Brussel van de Kölnische Volkszeitung: daar er van de grondwettige organen van de negen Belgische provincies, acht provincies elke medewerking aan de financiële regeling der belasting geweigerd hadden, werden voor deze provincies de militaire gouverneurs gemeenschappelijk met de burgerlijke presidenten gemachtigd de nodige maatregelen met bindende kracht te nemen. De weigerende houding van de Belgische provinciale raden laadt op hen de volle verantwoordelijkheid voor alle gevolgen, die er mogelijkwijs voor het land daaruit kunnen voortvloeien. De financiële regeling zal er echter niet van betekenis de invloed van gevoelen.

22 december 1916

Belgische Rode Kruis.

Wij vernemen, dat ter vervanging van baron de Royer de Douw de Fraula, sedert overleden, benoemd is tot voorzitter van het Belgische Rode Kruis de heer Edgar de Potter d'Indoye.

Belgische bankfusie.

De Frankfurter Zeitung verneemt uit Brussel, dat de fusie van de Banque Internationale met de Banque de Bruxelles door de algemene vergaderingen van beide instellingen met een zeer kleine oppositie is goedgekeurd.